

Źródła poznania teologii maryjnej bł. ks. Jana Balickiego¹

18 sierpnia 2002 r. na krakowskich *Błoniach* Jan Paweł II wyniósł do chwały ołtarzy ks. Jana Balickiego – byłego profesora i rektora Seminarium Duchownego w Przemyślu. Każda beatyfikacja zatwierdzając, równocześnie ożywia kult danej postaci, przyczyniając się do większego zainteresowania życiem i działalnością beatyfikowanego. Skłania również do podejmowania w tym zakresie różnorodnej refleksji naukowej. W takim nurcie sytuujemy niniejsze przedłożenie, koncentrujące się na jednym z ważnych wymiarów kapłańskiego życia i profesorskiej posługi ks. Jana Balickiego.

Wielu autorów w opracowaniach dotyczących naszego Błogosławionego Rektora zwraca uwagę na Jego maryjność. Ks. Tadeusz Śliwa zauważa, iż ks. Balickiego cechowała „szczególna cześć dla Najświętszego Sakramentu i Najświętszej Maryi Panny”². Wiemy, że przejawiała się ona w prywatnej pobożności. Myślę, że znane są nam pobożnościowe praktyki bł. ks. Jana, takie jak: odmawiany trzy razy dziennie *Anioł Pański*, cosobotnie spełnienie jakiegoś aktu na cześć Matki Bożej, wraz z nawiedzeniem obrazu; comiesięczne odmawianie specjalnych modlitw oraz oddanie się w Jej opiekę; co roku - w miesiącach maju i października - uczczenie Jej, uczestnictwem w nabożeństwach kościelnych oraz Nowenną do Niepokalanego Poczęcia³. Ks. Franciszek Misiąg dodaje, że ks. Balicki „codziennie odmawiał różaniec, rozważając poszczególne sceny z życia Jezusa i Maryi. Mówił o Maryi w konfesjonale, zalecając nabożeństwo do Niej, zachęcając do naśladowania Jej cnót. Polecał modlitwy do Matki Najświętszej, najczęściej; *Pod Twoją obronę, Pomnij o najdobrotliwsza, Litanie*”⁴.

Błogosławiony ks. Balicki, jako wykładowca dał się poznać również jako teolog maryjny. Z wielkim zaangażowaniem emocjonalnym wykladał maryj-

¹ Wykład inauguracyjny z okazji rozpoczęcia nowego roku akademickiego w WSD w Przemyślu, wygłoszony 3 X 2002 r.

² T. Śliwa, *Życie i działalność Czcigodnego Sługi Bożego księdza Jana Balickiego*, w: *Duch Pański posłał mnie. Materiały z Sympozjum Naukowego poświęconego czcigodnemu Słudze Bożemu Księdzu Janowi Balickiemu*, red. A. Szal, Przemyśl 1999, s. 56.

³ W. Szczygieł, *Modlitwa w nauczaniu Sługi Bożego Księdza Jana Balickiego*, Przemyśl 1999 [mps. Bibl. WSD w Przemyślu], s. 70.

⁴ F. Misiąg, *Kilka spostrzeżeń o życiu ks. Jana Balickiego*, w: *Chrześcijananie*, t. 16, red. B. Bejze, Warszawa 1985, s. 249.

ne prawdy wiary. „Przy wykładzie mariologii starał się dać podstawy dogmatyczne pod pobożność osobistą każdego ze słuchaczy i zachęcał do rozszerzania czci Matki Bożej. Nie mógł zrozumieć, że człowiek wierzący może nie interesować się nauką o Matce Najświętszej i nie czcić Jej”⁵. Jak wspomina ks. Teofil Górnicki, podczas jednego z podwieczorków po zdaniu końcowego egzaminu z dogmatyki, ks. Balicki, uczulał swoich słuchaczy na problem błędnych nauk przeciwnych wierze, twierdził, że ich autorzy (kapłani, a nawet biskupi) popadli w błędy z tej racji, że „wiele pisali, nauczali i studiowali. ale nie mieli czasu na pokorną rozmowę z Bogiem. Brakowało im czasu na modlitwę, odrzucili N. Sakrament, oddalili się od N. Maryi Panny, a stąd już prosta wiodła ich droga do najstraszniejszego ze wszystkich grzechów to jest do pychy, następnie do uporczywości, nieposłuszeństwa i do zerwania łączności z Kościołem”. Przy tej okazji ks. Balicki zauważył, że zachowanie słuchaczy w czasie jego wykładów mariologicznych świadczyło o ich wielkiej miłości dla Matki Najświętszej. Mówiąc te słowa dało wyczuć się szczególne drżenie głosu, a bystry obserwator mógł nawet zaobserwować łzy w oczach Błogosławionego. „Skoro Ją pokochaliście, spodziewam się, że będziecie wierni i Jej Synowi, którego piastować będziecie w swych rękach we Mszy świętej. Jestem przeto spokojny o was, bo jestem pewny, że pod Jej opieką wytrwacie w dobrym”⁶.

Przykładów można by mnożyć. Nie mamy najmniejszej wątpliwości, że Błogosławiony był kapłanem i teologiem bardzo maryjnym. Takie stwierdzenie prowokuje pytanie: jaka to była teologia, co było jej treścią, co było w niej specyficzne i oryginalne? Trzeba powiedzieć, że jest to temat zasadniczo nie opracowany. Aby ułatwić jego realizację czynimy niniejsze przedłożenie.

Właściwie ustawiona metodologia pracy nad danym zagadnieniem nakazuje sięgać do źródeł, czyli dokumentów współczesnych danym wydarzeniom, czy osobom. Idąc za klasycznym podziałem źródeł możemy (na potrzeby niniejszego wykładu) wyróżnić źródła:

- podmiotowe – teksty autorstwa samego Błogosławionego Rektora naszego Seminarium;

- przedmiotowe – sądy o Nim samym, czy fakty z Jego życia sporządzone przez bezpośrednich świadków lub na podstawie ich zeznań.

W przypadku bł. ks. Jana Balickiego mamy dostęp do obfitych źródeł tak w rozumieniu podmiotowym i przedmiotowym (np. zeznania świadków⁷,

⁵ *Drugie obszerne wspomnienie ks. prałata Franciszka Misiąga, w: O Słudze Bożym ks. Janie Balickim. Wspomnienia księży, [Przemyśl brw., mps. Arch. WSD w Przemyślu], s. 218-219.*

⁶ *Wspomnienie ks. Teofila Górnickiego, w: O Słudze Bożym..., s. 84.*

⁷ *Premislien. Latinorum beatificationis et canonizationis Servi Dei Ioannis Balicki sacerdotis saecularis, Summarium. Super dubio. An eius causa introducenta sit. I. Testium depositiones. Ex Processu Ordinario Premislien. Latinorum (annis 1959-1963 adornato), [Roma brw., Bibl. WSD w Przemyślu].*

wspomnienia⁸, notatki sporządzane przez Jego słuchaczy⁹). Jednak ograniczymy się do prezentacji tylko pierwszych, gdyż te stanowią najbardziej interesujący materiał – pochodzą bowiem bezpośrednio od Niego i najwięcej mogą powiedzieć o Nim samym i Jego poglądach.

Omawiany Autor należy do grona błogosławionych. A jak wszyscy wiemy fakt ten poprzedzany jest długotrwałym procesem kanonicznym, w ramach którego gruntownej analizie poddaje się również spuściznę pisarską kandydata na ołtarze. Tak było również w przypadku naszego Rektora. W tym celu zebrano wszystkie dostępne publikacje drukowane i znaczną liczbę rękopisów, z których wiernie i dokładnie, bez żadnych istotnych zmian i poprawek, dokonano odpisów. Tak sporządzony maszynopis, zawierający 1550 stron autentycznych i wiarygodnych tekstów, podzielony na 5 tomów, został posłany z aktami procesowymi do Rzymu. Identyczne egzemplarze dostępne są w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu, Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyślu i seminaryjnej bibliotece. W 1981 r. wydano drukiem pisma ks. Jana Balickiego w wyborze o. Joachima Bara¹⁰. W książce znalazło się kilka kazań i konferencji, pewna liczba listów, oraz w całości studium o stanach mistycznych i wszystkie szkice codziennych rozmyślań. Owe szkice stanowią treść trzech ostatnich tomów wspomnianego wyżej maszynopisu (t. III-V). Jako źródła do niniejszego opracowania wykorzystano książkowe wydanie wyboru pism (z racji łatwiejszej dostępności tego źródła dla czytelników) oraz dwa pierwsze tomy rzeczzonego maszynopisu¹¹. Pozycje te stanowią pierwsze źródło poznania teologicznej myśli bł. Jana Balickiego. Zajrzyjmy do środka, szukając bez specjalnych analiz maryjnych tekstów Błogosławionego.

I. DRUKI

Bibliografia pozycji drukowanych ks. Balickiego zawiera tylko 18 pozycji. Są to w głównej mierze ogłoszenia i odezwy w sprawach misyj-

⁸ *O Słudze Bożym ks. Janie Balickim wspomnienia księży*, dz. cyt.; J. Grochowski, *Z moich wspomnień o księdzu Janie Balickim*, w: *Chrześcijanie*, t. 16, s. 203-239; F. Misiąg, *Kilka spostrzeżeń o życiu księdza Jana Balickiego*, s. 240-169; *O Słudze Bożym ks. Janie Balickim wspomnienia sióstr zakonnych*, [Przemyśl brw., mps. Arch. WSD w Przemyślu]; *O Słudze Bożym ks. Janie Balickim wspomnienia osób świeckich*, [Przemyśl brw., mps. Arch. WSD w Przemyślu].

⁹ Np. *Ks. Jan Balicki, Konferencje o życiu wewnętrznym. Na podstawie stenogramu*, [Przemyśl brw., mps. Bibl. WSD w Przemyślu]; *Ks. Jan Balicki, Rekolekcje Wielkopostne. Odtworzone na podstawie stenogramu*, [Przemyśl brw., mps. Bibl. WSD w Przemyślu].

¹⁰ *Wybór pism ks. Jana Balickiego, przygotował do druku o. J. R. Bar*, Warszawa 1981, s. 15-624.

¹¹ *Sługi Bożego ks. Jana Balickiego Pisma różne. Tom I*, [Przemyśl brw. mps.], odtąd skrót: **Pisma I**; *Sługi Bożego ks. Jana Balickiego Pisma różne. Tom II* [Przemyśl brw. mps.], odtąd skrót: **Pisma II**.

nych (Związek Misyjny Kleru, Towarzystwo Misyjne), jedno ogłoszenie o stowarzyszeniu „Pomoc naukowa”, jedna ulotka o obowiązkach alumnów przebywających na wakacjach, oraz odezwa w formie ulotki w sprawie kupna ogrodu dla Seminarium. W drukach tych nie znajdujemy treści maryjnych z wyjątkiem kilkukrotnych wyjaśnień dotyczących Związku Misyjnego Kleru, którego członkowie posiadali różne przywileje, min. mogli poświęcać samym znakiem krzyża różańce oraz poświęcać i nakładać wedle przepisów kościoła szkaplerzne Niepokalanego Poczęcia, siedmiu Boleści Matki Boskiej z Góry Karmelu; oraz poświęć i nadawać odpusty różańcom Siedmiu Boleści MB¹².

II. RĘKOPISY

Rękopisy zawarte w I tomie „Pism różnych” redaktor tomu podzielił na: „Pisma Teologiczne” i „Pisma Ascetyczne”. Natomiast w tomie II zawarto odpisy szkiców kazań i konferencji, listów oraz kilka pism okolicznościowych o różnej tematyce. Treścią kolejnych trzech tomów (t. III-V) są szkice codziennych rozmyślań [te znajdujemy w całości we wspomnianym wyżej *Wyborze*]. Trzymając się tego podziału szukajmy w poszczególnych zbiorach maryjnych treści.

2. 1. Pisma teologiczne

Wśród 16 pism teologicznych znajdujemy 3 w całości o charakterze mariologicznym, w tym: notatkę poświęconą uwagom dotyczącym dogmatyzacji prawdy o Wniebowzięciu Matki Bożej¹³, sześciostronicową ocenę pracy domowej ks. Michała Drabika, na temat Wniebowzięcia Maryi na podstawie świadectw Tradycji¹⁴ oraz jedną stronicę pt.: „Bractwo”, której treścią są uwagi ks. Balickiego jako cenzora jakiejś książki¹⁵.

Wśród pism teologicznych znajdujemy również pewien fragment mariologiczny. W pracy konkursowej ks. Balickiego ubiegającego się o katedrę teologii dogmatycznej w Seminarium Duchownym w Przemyślu, w opracowaniu drugiego tematu, dotyczącego kwestii prawdziwości Bóstwa i człowieczeństwa

¹² [Wiadomości i ogłoszenia urzędowe]. W sprawie Związku Misyjnego Kleru i Towarzystwa Misyjnego, Pisma I, s. 7; [Różne wiadomości]. Ze Związku Misyjnego Kleru, Pisma I, s. 10; Ze Związku Misyjnego kleru, Pisma I, s. 31.

¹³ Uwagi o dogmatyzacji Wniebowzięcia Matki Bożej, Pisma I, s. 73.

¹⁴ Wniebowzięcie N.M. Panny na podstawie Tradycji. Ocena pracy domowej ks. Michała Drabika, Pisma I, s. 74-77.

¹⁵ Uwagi ks. Jana Balickiego jako cenzora ksiąg. Arcybractwo, Pisma I, s. 96.

Chrystusa Pana, jednym z argumentów prawdziwego człowieczeństwa Chrystusa jest Jego ludzkie synostwo względem Maryi¹⁶.

2. 2. Pisma Ascetyczne

Pisma ascetyczne (w ogólnej liczbie 17) zasadniczo nie zawierają treści maryjnych, z wyjątkiem kilku wzmianek:

Na zapisanej dwustronnie kartce, zawierającej wynotowane ponumerowane cytaty z Pisma Świętego na ofiarowanych obrazkach pod numerem 22 znajdujemy fragment J 19, 27: „Ecce Mater tua” [Oto Matka twoja]¹⁷.

Wśród 6 stron szkiców postanowień z codziennych rozmyślań w liczbie 51, znajdujemy jeden [prawdopodobnie z 10 X 1941] zatytułowany „Matka Boża Matką naszą” poświęcony w całości duchowemu macierzyństwu Maryi¹⁸.

Na odwrocie szarej kartki, gdzie zapisane są uwagi o ćwiczeniach duchownych, znajdujemy pytania z teologii dogmatycznej. Ostatnie 9 brzmi: „B. M. V. patrocinium est potentissimum - probetur”¹⁹ [Należy uznać, że opieka Błogosławionej Maryi Dziewicy jest najmożniejsza].

W „Studium o stanach mistycznych” [w składce zawierającej treści niezwiązane z tematyką poruszaną w „studium”, ale w „Pismach” zamieszczoną w tym dziele] ks. Balicki radzi, by ducha pokrzepić trzeba myśleć o niebie, jako domu rodzicielskim, gdzie znajdują się serca miłe wszystkim. „Tam Matka co z miłości dała Bogu Syna na krzyżu”²⁰ i liczni święci.

Do pism ascetycznych zaliczamy także 75 kartek różnego formatu zawierających tyleż samo szkiców programów zebrań III Zakonu Karmelitańskiego, odbytych między 6 I 1937 a 6 I 1946 r. Każdy szkic posiada podobne punkty [drobne różnice w ich kolejności]: „Patron”, „Cnota”, „Posty”, „Święta”, „Odpusty”, „Uczynek”, „Msza św.”, „Konferencja”. Treść tych zapisów pokazuje, że zebrania bardzo często posiadały charakter maryjny, jak również proponowana wtedy formacja.

Ks. Balicki jako moderator tych spotkań, proponując 74 razy „Patrona” na najbliższy miesiąc, aż 45 razy obierał nim Maryję, w Jej różnych tytułach: Matka Boża (4x)²¹; Matka Boża Bolesna (9x)²²; Matka Boża Niepokalanie Po-

¹⁶ Praca konkursowa ks. Balickiego, ubiegającego się o katedrę teologii dogmatycznej w Seminarium duchownym, Pisma I, s. 42.

¹⁷ Cytaty z Pisma św. Wypisywane na ofiarowanych obrazkach, Pisma I, s. 105.

¹⁸ Szkice postanowień z codziennych rozmyślań, Pisma I, s. 113.

¹⁹ Uwagi o ćwiczeniach duchownych i pytania z teologii, Pisma I, s. 120.

²⁰ Studium o stanach mistycznych, Pisma I, s. 176.

²¹ Zebranie 14/5 1937, Pisma I, s. 181; Zebranie 9/VIII 1937, Pisma I, s. 182; Zebranie 2. II. 1942, Pisma I, s. 192; Zebranie 11. X. 1942, Pisma I, s. 194.

częta (6x)²³; Matka Boża Niepokalanie Poczęta z Lourdes²⁴; Matka Boża Gromniczna (4x)²⁵; Matka Boża Wniebowzięta (4x)²⁶; Matka Boża w tajemnicy Ofiarowania (4x)²⁷; Maryja Panna Królowa Polski²⁸; Matka Boża Królowa Patronka Diecezji²⁹; Imię Matki Bożej³⁰; „M. B. Królowa n. zak.” [trudno rozszyfrować ten skrót, być może chodzi o „Matka Boża Królowa naszego zakonu”]³¹; Matka Boża Królowa Różańca Świętego³²; Matka Boża Królowa nieba i ziemi³³; Matka Boża Nawiedzająca św. Elżbietę³⁴; Matka łaski Bożej³⁵; Matka Boża Karmelitańska³⁶; Matka Boża Szkaplerzna³⁷; Matka Boża Królowa Szkaplerza Świętego³⁸.

Wśród cnót na jakie zwracał uwagę na tych spotkaniach możemy wyliczyć o charakterze maryjnym następujące: dziecięce nabożeństwo do Matki Bożej³⁹; cierpliwość (w nawiasie zaznaczył, że chodzi o naśladowanie Matki Bożej)⁴⁰; ufność w Jej opiekę⁴¹; miłość dziecięca Matki Bożej⁴²; gorliwość w

²² *Zebranie 12/2 1937*, Pisma I, s. 181; *Zebranie 10.IX.37*, Pisma I, s. 183; *Zebranie 8. IV. 1938*, Pisma I, s.186; *Zebranie 9. IX 1938*, Pisma I, s. 187; *Zebranie 2. III 1942 o 31/2*, Pisma I, s. 192; *Zebranie 4/4 1943 o 31/2*, Pisma I, s. 197; *Zebranie 5/12 1943*, Pisma I, s. 200; *Zebranie 2/4 1944*, Pisma I, s. 202; *Zebranie 3/9 1944*, Pisma I, s. 204.

²³ *Zebranie 10.XII.1937*, Pisma I, s. 184; *Zebranie 9. 12. 1938*, Pisma I, s. 188; *Zebranie 14. XII. 1941*, Pisma I, s. 191; *Zebranie 6. 12. 1942*, Pisma I, s. 195; *Zebranie 2/12 45*, Pisma I, s. 210; *Zebranie 10/12 1944*, Pisma I, s. 205.

²⁴ *Zebranie 10. II. 1939*, Pisma I, s. 189.

²⁵ *Zebranie 15. I. 1938*, Pisma I, s. 185; *Zebranie 7. 2. 1943*, Pisma I, s. 196; *Zebranie 6/2 1944*, Pisma I, s. 201; *Zebranie 4/2 1945*, Pisma I, s. 206.

²⁶ *Zebranie 12. VIII 1938*, Pisma I, s. 186; *Zebranie 2. VIII 1942*, Pisma I, s. 194; *Zebranie 6/8 1944*, Pisma I, s. 204; *Zebranie 2/9 45*, Pisma I, s. 209.

²⁷ *Zebranie 13.XI. 1938*, Pisma I, s. 188; *Zebranie 3. XI. 1942*, Pisma I, s. 195; *Zebranie 7/11 1943*, Pisma I, s. 200; *Zebranie 5/11 1944*, Pisma I, s. 205.

²⁸ *Zebranie 7. V. 1939*, Pisma I, s. 190; *Zebranie 6. V. 1945*, Pisma I, s. 207.

²⁹ *Zebranie 2/5 1943*, Pisma I, s. 197.

³⁰ *Zebranie 6. IX 1942*, Pisma I, s. 194.

³¹ *Zebranie 1/8 1943*, Pisma I, s. 198.

³² *Zebranie 3/10 1943*, Pisma I, s. 199; *Zebranie 8/10 1944*, Pisma I, s. 205.

³³ *Zebranie 7/5 1944*, Pisma I, s. 203.

³⁴ *Zebranie 2/7 1944*, Pisma I, s. 203.

³⁵ *Zebranie 10/12 1944*, Pisma I, s. 205.

³⁶ *Zebranie 6. VII 1942*, Pisma I, s. 193; *Zebranie 2/7 1943*, Pisma I, s.198.

³⁷ *Zebranie 9.VII. 37*, Pisma I, s. 182.

³⁸ *Zebranie 1/7 1945*, Pisma I, s. 208.

³⁹ *Zebranie 7. V. 1939*, Pisma I, s. 190.

⁴⁰ *Zebranie 2. II. 1942*, Pisma I, s. 192.

⁴¹ *Zebranie 2. VIII 1942*, Pisma I, s. 194.

⁴² *Zebranie 11. X. 1942*, Pisma I, s. 194.

domowym nabożeństwie do Niej⁴³; Miłość dla Matki Bożej, dodał też skrót „Niep. Serca”⁴⁴. Co nie znaczy, że inne proponowane, nie miały takiego charakteru. Prawdopodobnie tak było, gdyż bardzo często proponowana „cnota” pozostaje w korespondencji do święta patronalnego. Jednak wyszczególniliśmy tylko te, które literalnie nawiązują do Maryi.

Kolejne punkty: Posty, Święta, Odpusty, pomijamy, gdyż ich treść była zgodna z ówczesnym kalendarzem liturgicznym.

Ks. Balicki proponował również dobre uczynki do wykonania. Wśród różnych spotykamy i o treści maryjnej takie jak: „Nawiedzenie obrazu M.[atki] B[ożej]”⁴⁵; „uczynek co do duszy i ciała [względem?] matek chrz.[eścijańskich] młodych: godność macier.[zyństwa?] chrześc.[ijańskiego?] N.[ajświętsza] M.[aryja] P.[anna] matka Boga... matka chrześc.[ijańska] = matka dziecka Bożego, dziedzica nieba”⁴⁶; „jedno Zdrowaś codziennie przez cały czas Spowiedzi w.[ielkopostnej] na int.[encję] zatwardziały g.[rzeszników]”⁴⁷; „2 całe Różańce w 2 dowolnych dniach na int.[encję] Polski”⁴⁸; „Cały różaniec w 3 dowol.[nych] dniach w int.[encji] Ojczyzny”⁴⁹.

Ks. Balicki na zebraniach III zakonu wygłaszał również konferencje. W 27 przypadkach szkiców programów owych zebrań, mamy zanotowane tematy poruszanych treści, wśród których odnajdujemy dwa dotyczące interesującej nas problematyki, a wyrażone są słowami: „Zjawienia w Lourdes”⁵⁰ i „Matka B.[oża]”⁵¹.

2. 3. Szkice kazań

Wśród 6 zachowanych szkiców kazań, w jednym z nich, poświęconemu rozważaniu o wierze i dobroci Bożej, znajdujemy trochę mariologii. Wśród różnych „dowodów” dobroci Boga, Autor nasz wymienia Odkupienie. W tajemnicy Wcielenia Syn Boży zajmuje miejsce winnego człowieka, dając zadośćuczynienie Bożej sprawiedliwości, podnosi go do wyższej godności. W tym kontekście zauważa: „macierzyństwo Boskie najbliższa istotowej Boskości Komunia św.

⁴³ Zebranie 2/5 1943, Pisma I, s. 197.

⁴⁴ Zebranie 3/10 1943, Pisma I, s. 199.

⁴⁵ Zebranie 12. VIII 1938, Pisma I, s. 186.

⁴⁶ Zebranie 11. X. 1942, Pisma I, s. 194.

⁴⁷ Zebranie 2/4 1944, Pisma I, s. 202.

⁴⁸ Zebranie 8/10 1944, Pisma I, s. 205.

⁴⁹ Zebranie 6. V. 1945, Pisma I, s. 207.

⁵⁰ Zebranie 11. III 1938, Pisma I, s. 185.

⁵¹ Zebranie 2/5 1943, Pisma I, s. 197.

powtarzanie udzielania tej boskości Osobowej i macierzyńskiej kto mowę moją chowa ten Matką a cóż dopiero Jego Samego”⁵²

2. 4. Szkice konferencji ascetycznych

W analizowanym źródle posiadamy 42 szkice konferencji ascetycznych, wśród których 6 poświęconych jest w całości Maryi. Jest to 5 szkiców nauk na święta Matki Bożej („Na uroczystość Objawienia w Lourdes”⁵³, „Na uroczystość 7 Boleści Matki Bożej”⁵⁴, „Na święto Matki Bożej Bolesnej”⁵⁵, „Na uroczystość Ofiarowania N.M.P.”⁵⁶, „Luźne uwagi o matce Bożej”⁵⁷) oraz jeden szkic konferencji, zatytułowanej „Matka Boża”⁵⁸, wygłoszonej do kapłanów przemyskich w czasie rekolekcji w Październiku 1940 r.

Oprócz tego we wspomnianych szkicach konferencji znajdujemy luźne fragmenty o treściach maryjnych.

W Rozważaniu o Mszy św. punkt 3: „Modlitwy i Lekcja: 30 lat życia ukrytego w Nazarecie. Poddany M.[atce] B.[ożej] i św. Józefowi oddany pracy i modlitwie wśród cierpień, upokorzeń ubóstwa”⁵⁹.

Na kartce szkicu konferencji poświęconej zgadzaniu się z wola Bożą, niżej zasadniczego tekstu, znajdujemy drugi, który tematycznie nie łączy się z wyżej zapisanym, jednak dla nas jest ważny, gdyż Błogosławiony wylicza różne praktyki pobożności maryjnej: „1) Anioł P.[ański], 2) Różaniec 3) Soboty 4) Święta M.[atki] B[ożej] 5) Nowenna do jedn.[ego?]: święta 6) Obraz (statua) [godna] czci, nawiedz.[ać?] 7) Gorliwość w uczest[nictwie w nabożeństwach]: Maj[owych], Paźdz.[iernikowych] 8) Specjal.[na] codzienn.[a] o łaskę wytr.[wania] modlitwa do M.[atki] B.[ożej] św. Józef Patron – Anioł Stróż”⁶⁰.

Konferencję „O cnocie łaskawości” rozpoczyna fragmentem modlitwy „Witaj Królowo ... o łaskawa, o litościwa, o słod.[ka] P.[anno] M.[aryjo]”⁶¹.

We wstępnej nauce rekolekcyjnej: „O odnowieniu ducha” poleca wśród licznych praktyk rekolekcyjnych także różaniec⁶².

⁵² *Szkic rozważania o wierze i dobroci Bożej*, Pisma II, s. 14.

⁵³ Pisma II, s. 29.

⁵⁴ Pisma II, s. 30.

⁵⁵ Pisma II, s. 31-32.

⁵⁶ Pisma II, s. 33-34.

⁵⁷ Pisma II, s. 35.

⁵⁸ *Szkice rekolekcji dla kapłanów przemyskich 13. X. – 16. X. 1940*, Pisma II, s. 102-103

⁵⁹ *Rozważanie o Mszy świętej*, Pisma II, s. 23.

⁶⁰ *Szkic konferencji o zgadzaniu się z Wolą Bożą*, Pisma II, s. 50.

⁶¹ Pisma II, s. 64.

⁶² Pisma II, s. 75.

Na zakończenie nauki rekolekcyjnej „O pokucie i wierze” znajdujemy dopisek dwuwyrazowy „Matka Boska”. Nic więcej. Nie wiemy czy jest to pobożne wezwanie, czy też punkt, który miał być rozwinięty⁶³.

Analizowany zbiór pism zawiera szesnaście konferencji wygłoszonych przy kracie rozmównicy do sióstr Karmelitanek w Przemyślu⁶⁴ na przestrzeni prawie 25 lat⁶⁵. W trzech konferencjach: IV, XIII, XV znajdujemy fragmenty wyraźnie maryjne. Są to bardzo krótkie wzmianki.

W pierwszym przypadku mamy mowę o tym, że Chrystus przyszedł na świat, aby obdarować życiem i to w obfitości (por. J 11, 10), i tym życiem „Najobficiej obdarza swą Matkę, by w każdej chwili była „pełna łaski”⁶⁶.

W drugim przypadku ks. Balicki na rozpoczęcie konferencji cytuje fragment modlitwy, którą kapłan odmawiał nad penitentem po udzieleniu rozgrzeszenia: „Męka P. naszego Jezusa Chrystusa, zasługi Najśw. Maryi Panny (...) niech ci wyjdzie na odpuszczenie grzechów, pomnożenie łaski i nagrodę żywota wiecznego”⁶⁷. W dalszej części wyjaśnia: „Ponieważ najskuteczniejszym jest wstawiennictwo Matki Bożej, dlatego zwraca się kapłan po wezwaniu pomocy wszystkich Świętych do królowej i pani tych Świętych, by raczyła poprzeć u Syna Swego Świętych i nasze modlitwy i wybłagała te pomoc Bożą, bez której my nic nie możemy”⁶⁸.

W trzecim przypadku rozważanie dotyczy wprost św. Magdaleny w trzech epizodach jej życia: u Szymona, na Kalwarii, w tajemnicy Zmartwychwstania. Na Kalwarii Magdalena stoi „obok Matki Jezusa (...). Miłość współczująca trzyma ją pod krzyżem, ofiarę ze swego życia łączy z ofiarą Jezusa i Jego Matki Bolesnej”⁶⁹.

2. 5. Listy

W omawianym zbiorze posiadamy 170 listów, skierowanych do księży (18), sióstr zakonnych (126), do członków rodziny (9) i innych osób (17). W większości z nich przeważa treść ascetyczna⁷⁰. W liście do chorego ks. Wojciecha Bogdana radzi pewne praktyki modlitewne i „środków naturalnych”, które

⁶³ Pisma II, s. 83.

⁶⁴ Oryginały czterech z nich (VIII, X, XI, XVI) przechowywane są w łódzkim Archiwum Klasztoru Karmelitanek w Łodzi, oryginał konf. IV znajduje się w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu, pozostałe jednaście konferencji przepisano z przekazanego przez przemyskie SS. Karmelitanki uwierzytelnionego ręcznego odpisu.

⁶⁵ Pierwsza z nich wygłoszona została 10 XII 1918 r, ostatnia, która posiada datę to konferencja XV wygłoszona 22 IV 1942. Konferencja XVI nie jest datowana.

⁶⁶ *Szesnaście Konferencji do Sióstr Karmelitanek Bosych w Przemyślu*, Pisma II, s. 114.

⁶⁷ *Szesnaście Konferencji do Sióstr Karmelitanek Bosych w Przemyślu*, Pisma II, s. 129.

⁶⁸ *Szesnaście Konferencji do Sióstr Karmelitanek Bosych w Przemyślu*, Pisma II, s. 130.

⁶⁹ *Szesnaście Konferencji do Sióstr Karmelitanek Bosych w Przemyślu*, Pisma II, s. 133.

⁷⁰ J. Bar, *Wstęp*, w: *Wybór pism ks. Jana Balickiego*, s. 11.

bardzo pomagają w rekonwalescencji. Wśród kilku jest i ta, aby „śpiewać sobie choćby półgłosem jakie pieśni /do M. Bożej, do Najśw. Sakramentu / aby ducha utrzymać w pogodzie i wesołym nastroju”. Na koniec poleca kapłana „Najśw. Sercu Pana Jezusa i Jego Matce Niepokalanej”⁷¹. Prawdę mówiąc jest to jedyny tekst maryjny jaki znalazłem w listach do kapłanów.

Inaczej przedstawia się sprawa z listami do zakonnic. Z tym, że są to również bardzo krótkie wzmianki. Wśród nich możemy znaleźć **radę**: aby polecać się Matce Bożej i św. Józefowi a zbawienie pewne⁷²; popierać swoje błagania zasługami Chrystusa i wstawiennictwem Matki Bożej⁷³. Podobnie radzi nieznanej siostrze: „Za przyczyną Matki Bożej będą wysłuchane nasze modlitwy i pomoc przyjdzie. Tylko modlić się i modlić”. Nabożeństwo do Jezusa ukrzyżowanego i Matki Bolesnej jest sekretem świętości, do której nabożeństwo to jest najprostszą i najkrótszą drogą⁷⁴.

W listach znajdujemy również **zyczenia** o wątkach maryjnych: z okazji imienin życzy p. Marii Nowakowej obfitych łask Bożych „tem obfitszych, że to dzień podwójnie drogi” dla solenizantki „jako święto Matki Bożej Gromnicznej i jako uroczystość Jej świętej patronki”⁷⁵. Podobnie siostrze Antonii Markiewicz życzy „łask obfitości, które są przywiązane z woli Bożej, do wszystkich dorocznych Pamiątek: Życia, Męki, Zmartwychwstania Pana naszego Jezusa Chrystusa, jako też i życia Matki Bożej”⁷⁶.

Najwięcej jednak odniesień maryjnych znajdujemy w zakończeniach listów (15), gdzie ich Autor **poleca lub oddaje** adresatów najśłodszemu lub najmiłosierniejszemu Sercu Pana Jezusa i „Jego Przeczystej Matki”⁷⁷; „jego Matki Niepokalanej”⁷⁸; „Matki Najświętszej” (3x)⁷⁹; „Matki Bożej” (5x)⁸⁰; oraz oddaje

⁷¹ *List do ks. Wojciecha Bogdana, Pisma II, s. 138.*

⁷² *67. List do S. Filomeny /Apolonia Lichorobiec/, albertynki w Czerwonym Prądniku, Pisma II, s. 159.*

⁷³ *69. List do S. Filomeny, albertynki w czerwonym Prądniku, Pisma II, s. 163.*

⁷⁴ *159. List do nieznanej Siostry zakonnej, Pisma II, s. 287-288.*

⁷⁵ *Kartka pocztowa do p. Marii Nowakowej z III Zakonu Karm. Zamieszkałej w Krakowie, Pisma II, s. 246.*

⁷⁶ *147. List do S. Antonii Markiewicz, serafitki, Pisma II, s. 266.*

⁷⁷ *68. List do S. Filomeny, albertynki w czerwonym Prądniku, Pisma II, s. 161.*

⁷⁸ *70. List do S. Filomeny, albertynki w czerwonym Prądniku, Pisma II, s. 166.*

⁷⁹ *Fragment zniszczonego listu do S. Kaliksty Marii Góźdz, albertynki, Pisma II, s. 169; List do S. Marii Joanny od Boskiego Serca /Zofii Świeżawskiej/, karmelitanki bosej w Zakopanem, Pisma II, s. 192; 159. List do nieznanej siostry, Pisma II, s. 282.*

⁸⁰ *77. List do S. Marii Franciszki Józefy od 5 Ran Jezusowych, /Marii Załęskiej/, karm. Bosej w Przemyślu, Pisma II, s. 174; List do S. Ignacji Zajac, serafitki, Pisma II, s. 274; 157. List do nieznanej siostry, Pisma II, s. 284; 160. List do nieznanej siostry zakonnej, Pisma II, s. 290; 161. List do nieznanej Siostry zakonnej, Pisma..., t. II, s. 292.*

lub poleca Sercu Jezusa i „Matce Bożej” (3x)⁸¹; „Niepokalanej Jego Matce”⁸²; „Sercu Bożemu i Matce Bożej”⁸³.

Kilkakrotnie też w listach do siostry Marii Magdaleny od Najświętszego Sakramentu zaleca postawę życiową, którą można wyrazić słowem „fiat”⁸⁴. Trudno powiedzieć, czy chodzi o maryjne „fiat” [niech się stanie] zwiastowania. Prawdopodobnie ma na myśli „fiat” z modlitwy *Ojcze nasz*. Świadczy o tym fakt, że w jednym z listów do wspomnianej siostry po dwukrotnym przytoczeniu „fiat”, za trzecim razem pisze „Fiat, fiat voluntas Tua sicut in coelo et in terra”⁸⁵ [Niech się stanie, niech się stanie wola twoja tak jak w niebie i na ziemi].

W listach do rodziny (9) tylko jedna maryjna wzmianka. Pisząc do bratanka w Krakowie dzieli się z nim myślami po przeczytania widowiska „Z żaka Król”. Autor listu zwrócił uwagę na „rzewny objaw kultu N. M. Panny” naszego króla Jana Sobieskiego. Ks. Balicki zauważa, że bez tego kultu „nikt nie może być <<verus Polonus>> [prawdziwym Polakiem]. A verus Polonus spod Wiednia, to właśnie defensor fidei [obrońca wiary], defensor Mariae [obrońca Maryji]”⁸⁶. W pozostałych 17 listach (do osób obcych), podobnie jak w listach do zakonnic znajdujemy jedno życzenie polepszenia zdrowia „za przyczyną Królowej nieba i ziemi i naszej Pocieszycielki”⁸⁷; oraz trzy polecenia adresatów Sercu Zbawiciela i Matce Bożej⁸⁸.

⁸¹ *List do S. Marii Elii od Niepokalanego Poczęcia, /Janiny Jadwigi Załęskiej/, karmelitanki bosej w Łodzi, Pisma II, s. 171; 76. List do S. Marii Franciszki Józefy od 5 Ran Jezusowych, /Marii Załęskiej/, karm. Bosej w Przemyślu, Pisma II, s. 173; 99. List do S. M. Magdaleny od N. Sakramentu /L. Szymańskiej/, karmelitanki bosej w Łodzi, Pisma II, s. 200.*

⁸² 148. *List do S. Antonii Markiewicz, serafitki, Pisma II, s. 267.*

⁸³ 100. *List do S. M. Magdaleny od N. Sakramentu /L. Szymańskiej/, karmelitanki bosej w Łodzi, Pisma II, s. 208.*

⁸⁴ 98. *List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma II, s. 202-203; 99. List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma II, s. 202-205; 101. List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma II, s. 209; 102. List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma II, s. 210-211 i 211a; 105. Bilet do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma..., t. II, s. 215; 108. List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma II, s. 218; 109. List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, bez daty; sprawy sumienia, Pisma II, s. 219.*

⁸⁵ 102. *List do S. M. Magdaleny od N. sakramentu, /L Szymańskiej/ karmelitanki bosej z Łodzi, Pisma II, s. 211a.*

⁸⁶ 163. *List do p. Antoniego Euzebiusza Balickiego, bratanka w Krakowie, Pisma II, s. 294.*

⁸⁷ 175. *List do p. Karoliny Rawickiej, profesorki w Przemyślu, Pisma II, s. 309.*

⁸⁸ 176. *List do p. Stanisława Szaro, Pisma II, s. 310; 177. List do p. Stanisława Szaro, Pisma II, s. 311; 183. List do p. Katarzyny Terleckiej, Pisma II, s. 317.*

2. 6. Szkice codziennych rozmyślań

Najobszerniejszą pozycję w pozostawionych rękopisach ks. Balickiego stanowią szkice codziennych rozmyślań. Jest to 1415 karteczek różnego formatu, na których odnajdujemy szkice 2821 rozmyślań z ostatnich lat życia, tj. od 20 XI 1939 r. do 13 II 1948. Z tego okresu brak tylko szkiców ze 184 dni. Trzeba powiedzieć, że jest to dość specyficzne źródło, gdyż daje nam niejako wgląd w duchowość Błogosławionego. Ich lektura pod kątem treści maryjnych pozwoliła zauważyć, że rozmyślenia, w których pojawiają się odniesienia do Matce Bożej, czy wprost są Jej poświęcone należą do nielicznych. Na 2821 wszystkich szkiców, autor niniejszego opracowania doliczył się 103 tego typu rozmyślań, co jest ok. 3,65% wszystkich. Z tym, że ich liczba w danym roku jest różna: od 0 w 1939 [trzeba wziąć pod uwagę, że zachowało się tylko 42 szkice z tego roku] do 41 w 1947 r. co stanowi aż 11,42% rozmyślań z tego roku. To już bardzo dużo. Dokładne liczby i odnośniki podaje zamieszczona niżej tabelka.

Rozmyślenia o treściach maryjnych bł. ks. Jana Balickiego			
Rok	L. wszystkich rozmyślań	L. rozmyślań o wątkach maryjnych	%
1939	42	0	0
1940	366	2 ⁸⁹	0,54
1941	337	7 ⁹⁰	2,07
1942	365	6 ⁹¹	1,64
1943	363	11 ⁹²	3,3
1944	366	3 ⁹³	0,81
1945	363	24 ⁹⁴	6,61

⁸⁹ 2 II 1940, w: *Wybór pism ks. Jana Balickiego* [w następnych przypisach wszystkie odnośniki dotyczą tego samego źródła – *Wybór pism...*, dlatego nie będziemy tego w każdym przypadku zaznaczali], s. 89, p. 33; 3 IX 1940, s. 151, p. 247.

⁹⁰ 2 III 1941, s. 195, p. 34; 26 III 1941, s. 200, p. 58; 22 V 1941, s. 212/213, p. 115; 13 IX 1941, s. 238, p. 230; 2 X 1941, s. 241, p. 247; 6 XII 1941, s. 253, p. 312; 20 XII 1941, s. 256, p. 326.

⁹¹ 27 V 1942, s. 285, p. 147; 4 VII 1942, s. 292, p. 185; 7 VII 1942, s. 292, p. 188; 15 VIII 1942, s. 300, p. 227; 15 IX 1942, s. 306, p. 258; 25 XII 1942, s. 324, p. 359.

⁹² 16 II 1943, s. 335, p. 47; 17 II 1943, s. 335, p. 48; 19 III 1943, s. 340, p. 78; 11 IV 1943, s. 345, p. 101; 1 V 1943, s. 348, p. 121; 5 IX 1943, s. 371, p. 246; 17 IX 1943, s. 373, p. 258; 12 X 1943, s. 377, p. 283; 16 X 1943, s. 378, p. 287; 11 XI 1943, s. 382, p. 313; 8 XII 1943, s. 385/386 p. 340.

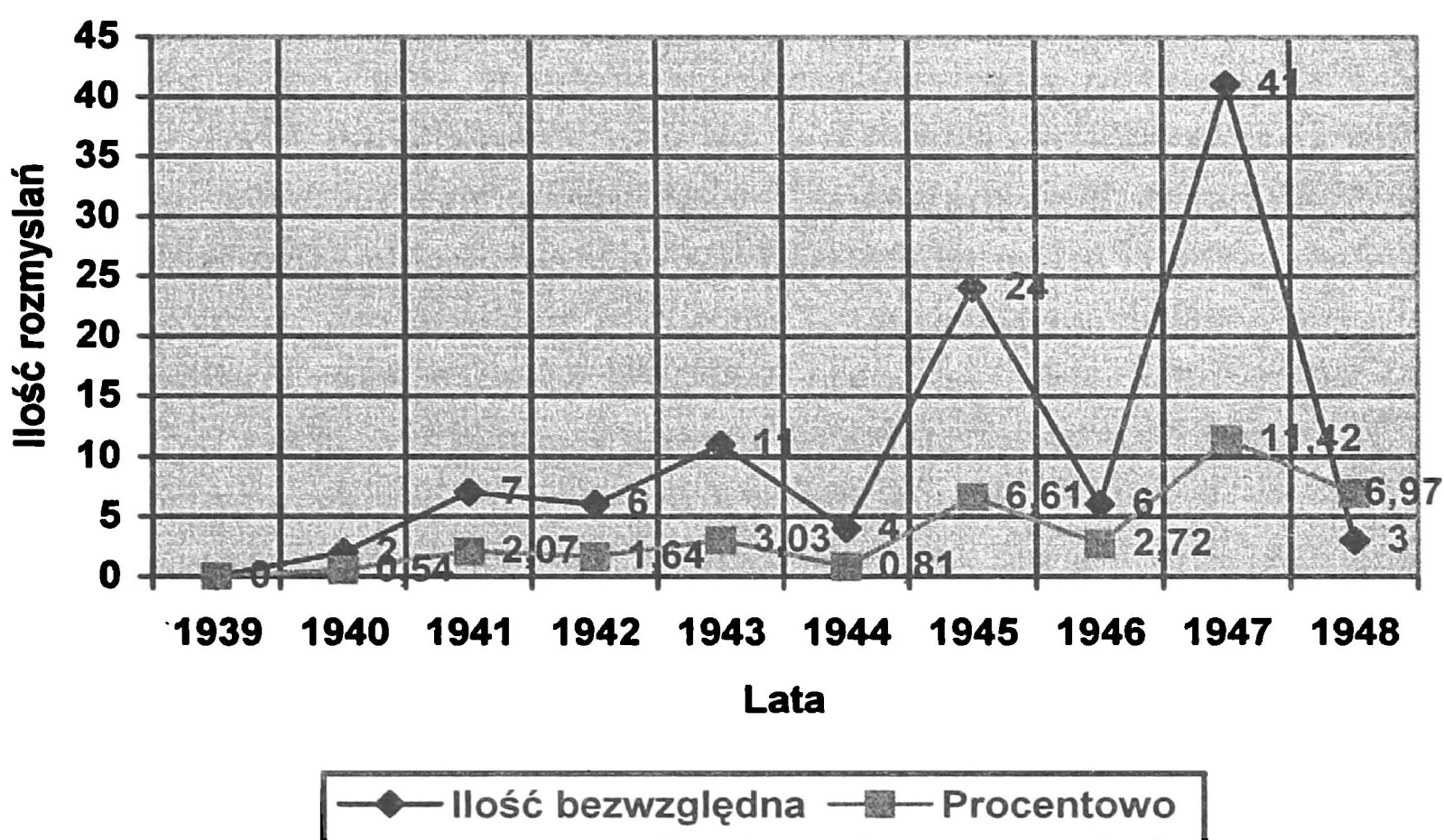
⁹³ 15 V 1944, s. 412, p. 136; 15 XII 1944, s. 446, p. 350; 21 XII 1944, s. 447, p. 356.

⁹⁴ 2 II 1945, s. 453/454, p. 31; 18 II 1945, s. 456, p. 47; 19 III 1945, s. 460, p. 76; 30 III 1945, s. 462, p. 87; 15 V 1945, s. 469, p. 133; 31 V 1945, s. 472, p. 149; 12 VI 1945, s. 474, p. 161; 19 VI 1945, s. 475, p. 168; 7 VIII 1945, s. 482/483, p. 217; 8 VIII 1945, s. 483, p. 218; 9 VIII 1945, s. 483, p. 219; 10 VIII 1945, s. 483, p. 220; 11 VIII 1945, s. 483, p. 221; 12 VIII 1945, s. 483, p. 222; 13 VIII 1945, s. 483/484, p. 223; 14 VIII 1945, s. 484, p. 224; 25 VIII 1945, s. 485, p. 235; 8 IX 1945, s. 487/488, p. 249; 6 X 1945, s. 492, p. 277; 7 X 1945, s. 492, p. 278; 8 X 1945, s. 492/493, p. 279; 11 X 1945, s. 493, p. 282; 8 XII 1945, s. 502, p. 340; 24 XII 1945, s. 505, p. 356.

1946	220	6 ⁹⁵	2,72
1947	359	41 ⁹⁶	11,42
1948	43	3 ⁹⁷	6,97
Razem	2821	103	3,65

Zrobiony wykres, gdzie na osi pionowej zaznaczono liczbę rozmyślań o Matce Bożej, a na osi poziomej lata, przypomina fale, gdzie każdy następny górny grzbiet jest dużo wyższy od poprzedniego.

Rozmyślania o Matce Bożej bł. ks. Jana Balickiego

⁹⁵ 3 IV 1946, s. 522, p. 93; 5 IV 1346, s. 522, p. 95; 9 XI 1946, s. 534/535, p. 167; 9 XII 1946, s. 540/541, p. 198; 10 XII 1946, s. 541, p. 199; 28 XII 1946, s. 544, p. 217.

⁹⁶ 19 III 1947, s. 560, p. 78; 25 III 1947, s. 561, p. 84; 29 IV 1947, s. 567, p. 119; 1 V 1947, s. 567, p. 121; 9 V 1947, s. 569, p. 129; 11 V 1947, s. 569, p. 131; 12 V 1947, s. 569, p. 132; 13 V 1947, s. 570, p. 133; 2 VII 1947, s. 579, p. 183; 10 VII 1947, s. 581, p. 191; 15 VIII 1947, s. 587, p. 227; 16 VIII 1947, s. 587, p. 228; 17 VIII 1947, s. 587, p. 229; 18 VIII 1947, s. 587/588, p. 230; 19 VIII 1947, s. 588, p. 231; 20 VIII 1947, s. 588, p. 232; 21 VIII 1947, s. 588, p. 233; 22 VIII 1947, s. 588, p. 234; 23 VIII 1947, s. 589, p. 235; 5 IX 1947, s. 591, p. 248; 6 IX 1947, s. 591/592, p. 249; 7 IX 1947, s. 592, p. 250; 8 IX 1947, s. 592, p. 251; 1 X 1947, s. 597, p. 274; 2 X 1947, s. 597, p. 275; 3 X 1947s. 597, p. 276; 6 X 1947, s. 598, p. 279; 7 X 1947, s. 598, p. 280; 8 X 1947, s. 598/599, p. 281; 9 X 1947, s. 599, p. 282; 11 X 1947, s. 599, p. 284; 12 X 1947, s. 599, p. 285; 13 X 1947, s. 599/600, p. 286; 14 X 1947, s. 600, p. 287; 4 XII 1947, s. 610, p. 335; 5 XII 1947, s. 610, p. 336; 6 XII 1947, s. 610, p. 337; 8 XII 1947, s. 611, p. 339; 11 XII 1947, s. 611/612, p. 342; 22 XII 1947, s. 614, p. 353; 25 XII 1947, s. 614, p. 356.

⁹⁷ 9 I 1948, s. 618, p. 9; 18 I 1948, s. 619, p. 18; 2 II 1948, s. 622, p. 32.

ZAKOŃCZENIE

Przeoglądając teksty źródłowe, które wyszły spod pióra bł. ks. Jana Balickiego, odnosi się wrażenie, że mariologia nie była dominującą cechą Jego teologicznego myślenia. Na pierwszy rzut oka wydaje się, że o Maryi w pismach ks. Balickiego jest trochę mało, ale to tylko pozory (zauważmy, że 10% rozmyślań z 1947 r. poświęconych jest treściom maryjnym). Owszem mało w znaczeniu liczbowym, ale nie jakościowym. Myślę, że wystarczająco, bardzo poprawnie i proporcjonalnie do innych prawd teologicznych, ściśle związanych z teologiczną nauką o Matce Bożej. Ks. Balicki nie uprawiał mariologii autonomicznie. Nie możemy zapominać, że mariologia jest fragmentem teologii. Mariologia - to także, a może przede wszystkim poprawna nauka o Bogu, o Trójcy, o Chrystusie jedynym Odkupicielu człowieka, nauka o łasce, właściwie ustawiony problem pośrednictwa Chrystusa i świętych. To wszystko stanowi tzw. *implikacje mariologiczne*. Nie ma dobrej mariologii, bez dobrej teologii. Ks. Balicki był bardzo dobrym teologiem. Dominujące tematy w teologii bł. Jana Balickiego związane są przede wszystkim z traktatem o Trójcy, Chrystologią, nauką o łasce (charytologią) i Eucharystii. Jego teologia maryjna harmonijnie koresponduje z powyższymi. Zasługuje ona na szczególną uwagę i wnikliwe przyglądnięcie się jej.

Można powiedzieć, że autor niniejszego opracowania sporządził mapę maryjnych tekstów bł. ks. Jana Balickiego, która ułatwia poruszanie się po tym gąszczu teologicznej myśli Błogosławionego Rektora przemyskiego Seminarium. Każda mapa jest tylko pomocą. Trzeba poszukać na mapie właściwych kierunków, azymutów, charakterystycznych punktów, ale o tym w przyszłości i innym razem⁹⁸.

⁹⁸ 24 X 2002 r. w liturgiczne wspomnienie bł. Jana Wojciecha, autor niniejszego przedłożenia wygłosił w przemyskiej katedrze referat: *O czci Maryi według bł. Jana Balickiego*, który został opublikowany w książce: *Kościół czci Matkę swego Pana. Sympozjum mariologiczne zorganizowane przez Wyższe Seminarium Duchowne w Przemyślu w dniu 23 października 2002 r. Materiały*, red. W. Siwak, Przemyśl 2003, s. 95-117; oraz w wersji popularnej: *Maryja „kwiat cnót Najdroższych”*. *Bł. Ks. Balicki o potrzebie naśladowania Maryi*, „Niedziela Przemyska” 45(2002) nr 47 H, s. II.VI. Natomiast 23 IV 2004 r. wygłosił referat w KUL w Lublinie: *Niepokalana w myśli maryjnej bł. Jana Balickiego*, w ramach sympozjum pt.: *Niepokalana Matka Chrystusa*, zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne i Katedrę Mariologii KUL, z okazji 150 rocznicy ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP. Powyższy referat ukazał się drukiem w książce: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego Lublin, 23-24 kwietnia 2004 roku*, red. K. Kowalik, K. Pek, Częstochowa-Lublin 2004, s. 131-155.